

Ledarskap för ett hållbart arbetsliv: teknikstrategier och arbetslivets gränser

Sammanfattning

Användning av allt mindre mobiler och mer lättflyttade datorer gör att gränsen mellan vårt hem och vårt arbete gradvis suddas ut. Användandet av digital teknik möjliggör för skolor att finnas på flera platser, en utveckling som tydliggjorts under pandemin. Sociala medier har för många skolanställda blivit en naturlig del både i det pedagogiska arbetet och i den dagliga kontakten med varandra, elever och vårdnadshavare. Hur skolan formeras i en digital verklighet är därför en nyckelfråga för framtiden.

För att bidra till en bättre förståelse för digitaliseringens påverkan på arbetslivet och arbetsmiljön har vi genomfört ett forskningsprojekt med titel ”Ledarskap för ett hållbart digitalt arbetsliv: Teknikstrategier och arbetslivets gränser”. Projektet har finansierats av AFA Försäkring inom deras FoU-program “Digitaliseringens effekter på arbetsmiljön”. Projektets syfte har varit att analysera *hur styrning och ledarskap kan utformas i skolan för att tillvarata nyttan hos sociala medier och samtidigt skapa en hållbar digital arbetsmiljö för medarbetare och chefer.*

Våra resultat bygger på ett omfattande empiriskt intervjumaterial, och ett mindre antal enkäter. Vi kan i våra resultat se att samtliga aktörer som är engagerade i skolan behöver diskutera hur man vill och bör använda sociala medier. I vissa fall kan det behövas en tydligare styrning, i andra fall kan det vara tillräckligt med en mjukare styrning med tydligt uttryckta förväntningar och levande diskussioner om hur man som lärare och skolledare ska förhålla sig till sociala medier. Sammantaget tecknas en bild där användandet av sociala medier inte bara suddar ut gränslinjerna mellan det privata och det offentliga, utan också utvidgar gränserna för den egna yrkesrollen. Berättelserna vi har fångat från olika aktörer visar på komplexiteten och svårigheten att styra sociala medier som befinner sig mellan privatlivet och arbetslivet. Vi måste därför förändra hur vi förstår skolan och skolans roll i en digital verklighet. Resultaten har spridits genom vetenskapliga artiklar, populärvetenskapliga artiklar i media och tidskrifter, samt genom möten med intressenter.

Inledning.....	3
Bakgrund och syfte.....	4
Forskningsprojektet – arbetssätt och utgångspunkter	5
Resultat – sociala medier i skolan	7
Vad är sociala medier?	7
Användning av sociala medier i skolan.....	8
Sociala medier i skolan – en arbetsmiljöfråga	10
Tillgänglighet och sociala medier	11
Gränser och gränslöshet	13
Styrning av sociala medier i skolan.....	15
Sociala medier och myndighetsutövande	19
Sociala medier i skolan – vem har ansvaret?	21
Strategier för att hantera sociala medier i skolan	26
<i>Beteendetaktik</i>	26
<i>Temporal taktik</i>	29
<i>Fysisk taktik</i>	29
Slutord	31
Genomförda (och planerade) insatser för att resultaten ska komma till praktisk användning .	33
Författarpresentation	34
Publikationer, presentationer och annan spridning inom projektets ram	35
Populärvetenskapliga publikationer	35
Media.....	35
Vetenskapliga publikationer.....	36
Externa presentationer	36
Referenser.....	37

Inledning

Digital teknik i mobiler och datorer finns idag överallt och har medfört en förändring lika omvälvande för vårt privatliv som vårt arbetsliv som industrialiseringen en gång var. Användning av allt mindre mobiler och mer lättflyttade datorer gör att gränsen mellan vårt hem och vårt arbete gradvis suddas ut – vi kan arbeta både var vi vill och när vi vill; arbetet blir gränslöst både vad gäller tid och rum (Håkansta och Bergman 2018). Vår arbetsmiljö är därför idag i hög grad integrerad med vår hemmiljö. Den digitala arbetsmiljön, med de risker som den innebär för ökad stress och påverkan på psykosociala faktorer, är med andra ord hela tiden närvarande (Arbetsmiljöverket 2015). Det är därför viktigt att förstå hur man kan utveckla och upprätthålla en hållbar digital arbetsmiljö såväl vid införande av ny teknik som vid användning av befintlig teknik (Johansson m fl 2018). Organisationer, ledare och policyaktörer behöver mer kunskap för att kunna hantera arbetslivets digitalisering och dess påverkan på ett medvetet och ansvarsfullt sätt (Håkansta och Bergman 2018). Detta för att minska de negativa konsekvenser som de alltmer otydliga gränserna mellan arbetsliv och privatliv kan resultera i.

Tidigare studier visar att användning av sociala medier såsom Facebook, Twitter och bloggar riskerar att förstärka denna otydlighet och gränslöshet (Aronsson 2018; van Zoonen och Rice 2017; Archer-Brown m fl 2018). Samtidigt finns det ett ökande intresse bland både medarbetare och chefer att använda sociala medier som del av sitt arbete. Detta i kombination med en samhällelig trend där vi som medarbetare förväntas vara alltmer tillgängliga gör att gränsdragningen mellan arbetsliv och privatliv är en central fråga.

Digitalisering av samhället är starkt sammanlänkat med skolans värld. Vi kan inte längre prata om skolan som en plats – skolbyggnaden. Användandet av digital teknik möjliggör för skolor att finnas på flera platser, en utveckling som tydliggjorts under pandemin. Och sociala medier har för många skolanställda blivit en naturlig del både i det pedagogiska arbetet och i den dagliga kontakten med varandra, elever och vårdnadshavare. Hur skolan formeras i en digital verklighet är en nyckelfråga för framtiden.

Skolsystemets utformning, med fokus på valfrihet och en blandning av privata och offentliga huvudmän som på olika sätt organiserar sina skolor efter de riktlinjer som lagstiftning och Skolverket stipulerar, har ökat komplexiteten i skolan. De förutsättningarna som olika skolformer ger gör att utmaningar uttrycks olika. Till detta kommer ett stort och varierat antal kravbilder på bland annat elevers ämneskunskaper, antalet undervisningstimmar, dokumentation och att skolor ska bedriva systematiskt kvalitetsarbete för att löpande säkerställa att de organisatoriska rutinerna fungerar. Utformningen av skolsystemet och floran av kravbilder visar på de utmaningar som skollärare och lärare möter i arbetet. Till detta har olika sociala medier kommit att ställa skolväsendet inför ökade krav på tillgänglighet och bygger förväntningar på skolledares och lärares närvaro utanför skolbyggnaden och utanför den ordinarie arbetstiden. Genom att utgöra en självklar del i mångas vardag skapar sociala medier nya förväntningar på lärarrollen, och trots att skolan till stora delar detaljregleras lämnas inte sällan frågor som berör användningen av sociala medier därhän. Vårt empiriska material,

intervjuer, enkätsvar och dokument, visar att användandet av sociala medier delvis har blivit integrerat i undervisning och administration, vilket gör att skolledare och lärare behöver svara mot en utökad kravbild och förväntan på att vara ständigt närvarande och ”uppkopplad”.

I en miljö som skolan, där många unga människor samlas, blir frågan om en hållbar digital arbetsmiljö särskilt viktig. Användning av sociala medier är en del av många elevers vardag, och antalet yngre barn som använder sociala medier är idag mycket högt. I Sverige använder 70 procent av de yngsta barnen (årskurs 1-3) sociala medier varje dag och för barnen i årskurs 4-6 är motsvarande andel 91 procent (Internetstiftelsen, 2022). Bland de yngsta barnen är YouTube och Roblox vanligast, medan äldre barn även använder Snapchat, TikTok och Instagram (Internetstiftelsen, 2022). När barnen blir äldre använder nästan alla barn sociala medier dagligen. Nästan alla barn och ungdomar i högstadiet och gymnasiet använder sociala media varje dag.

Även lärare använder sociala medier i undervisningen och för att kommunicera med sina elever (Skolinspektionen 2016). Trots detta saknas det vägledning för skolans digitala arbetsmiljö i Arbetsmiljöverkets (uå) broschyr ”Arbetsmiljön i skolan”. Inte heller Arbetsmiljöverkets projektrapport för nationell tillsyn av skolan inkluderar den digitala arbetsmiljön i sin tillsyn och analys av skolornas arbetsmiljö (Arbetsmiljöverket 2017). Detta trots att Skolinspektionens granskning av kränkande behandling på nätet visar att det behövs såväl främjande som förebyggande arbete för att förbättra elevernas digitala arbetsmiljö (Skolinspektionen 2016) – en arbetsmiljö som är direkt relaterad till lärares och skolledares digitala arbetsmiljö. Att lärare upplever mycket stress stöds av statistik från AFA Försäkring (2018) som visar att det inom gruppen skolledare och lärare var cirka 2 600 nya sjukfall/månadsersättningar under 2016. Förutom ett stort lidande för individen, är det också förknippat med höga kostnader och risker för lägre kvalitet i skolan på grund av sjukskrivningar med vikarier och tillfälliga anställda som följd. Ett sätt att förstå digitaliseringens påverkan på arbetslivet och arbetsmiljön är att fokusera individens möjlighet att kunna balansera arbetets krav som del av hela livspusslet.

Bakgrund och syfte

För att utforska dessa frågor och bidra till en bättre förståelse för digitaliseringens påverkan på arbetslivet och arbetsmiljön har vi genomfört ett treårigt forskningsprojekt med titel ”Ledarskap för ett hållbart digitalt arbetsliv: Teknikstrategier och arbetslivets gränser”. Projektet har finansierats av AFA Försäkring inom deras FoU-program “Digitaliseringens effekter på arbetsmiljön”. Projektet koordineras från Örebro universitet i samarbete med Stockholms centrum för forskning om offentlig sektor (Score) vid Stockholms universitet, Linnéuniversitetet och Linköpings universitet.

Projektets syfte har varit att analysera *hur styrning och ledarskap kan utformas i skolan för att tillvarata nyttan hos sociala medier och samtidigt skapa en hållbar digital arbetsmiljö för medarbetare och chefer.*

Den här rapporten sammanfattar studiens resultat och förhoppningen är att den fördjupar kunskapen om sociala mediers användning inom skolan. Vi vill också bidra till en kritisk reflektion om den egna verksamheten och hjälpa till att ställa frågor om hur sociala medier kan användas inom skolan, samtidigt som chefers och medarbetares arbetsmiljö värnas. Detta är ett viktigt forskningsbidrag då det både behövs ökad empirisk kunskap om hur anställda använder olika teknikstrategier för att hantera sociala medier (Ollier-Malaterre m fl 2013), och ökad forskningsbaserad kunskap om digitaliseringens påverkan på arbetsmiljön (Håkansta och Bergman 2018).

Forskningsprojektet – arbetssätt och utgångspunkter

När policyer och riktlinjer saknas läggs ansvaret för gränssättandet på individen (Gulliksen m fl 2015; Gillberg 2018), vilket innebär att gränsdragningar ofta blir en definitionsfråga för den enskilda, och arbetsmiljöansvaret när arbetet går utanför arbetsorganisationen blir oklar (Gillberg 2018). Håkansta och Bergman (2018) menar att det finns en tendens att lägga över ansvaret för, vad som borde vara, den organisatoriska arbetsmiljöfrågor på individen. Detta är särskilt problematiskt i relation till just sociala medier, som med sitt ursprung i en privat användning för att upprätthålla och skapa privata sociala relationer i allt högre grad integreras med arbetet genom att till exempel uppmuntra anställda att kommunicera arbetsrelevant information via sina privata kanaler eller följa sina arbetsgivares konton. Sociala medier är en del av en så kallad social organisering av arbetet med krav på samarbete, nätverkande och social kompetens, vilket kan krocka med krav på produktivitet och därmed bidra till stress och svårighet för återhämtning (Gillberg 2018). Samtidigt blir det privata jaget alltmer synligt i professionella sammanhang då anställda använder sina privata sociala medier i sitt arbete (Siebert och Löwstedt 2019) eller för att hantera de emotionella krav som arbetsplatsen kan ställa (Mearns m fl 2015; Cohen och Richards 2015).

Att förstå styrning och användning av något så komplext som sociala medier kräver att forskare från olika ämnesområdet samarbetar. Genom att kombinera kunskap från informatik, statsvetenskap och företagsekonomi har vi haft möjlighet att följa och analysera ledning och styrning av skolornas digitalisering och arbetsmiljö från policynivå (statsvetenskap), till ledning och styrning inom verksamheterna (företagsekonomi), såväl vad gäller arbetslivets styrning och organisering som användning av IT (informatik). Den tvärvetenskapliga ansatsen är nödvändig för att hantera den komplexitet och socio-tekniska utmaning som skolans digitala arbetsmiljö utgör. Till vår hjälp har vi haft en referensgrupp bestående av skolledare (ett samlingsnamn för rektorer och biträdande rektorer i förskola och skola) och lärare från förskola, grundskola, Svenska för yrkesutbildade (Sfx) samt en representant från Sveriges kommuner och regioner.

Våra resultat bygger på ett omfattande empiriskt material som intervjumaterial, och mindre antal enkäter (se tabell 1). För att skapa en förståelse för den komplexitet som sociala medier i skolan innebär har vi intervjuat lärare, skolledare, skolchefer och personer som arbetar med IT på skolor. Vi har dessutom genomfört intervjuer med personer som arbetat med skolutvecklingsfrågor på Skolverket, Skolinspektionen och Arbetsmiljöverket. Vi har även intervjuat personer som arbetar med IT och verksamhetsutveckling inom kommunala förvaltningar. Slutligen har ett stort antal dokument

samlats in. Alltifrån övergripande nationella strategier till lokala handlingsplaner och dokument. Studien påbörjades under Pandemin, vilket innebar att många skolor hade hemundervisning, och därmed påverkades också synen på digital närvaro och sociala mediers användning i skolan.

Tabell 1. Datainsamling under projektet

Organisation	Roll	Typ av datainsamling	Antal respondenter
Skolverket	Undervisningsråd	Intervju	2
Skolinspektionen	Verksamhetsutvecklare	Intervju	1
Arbetsmiljöverket	Enheten för utveckling och metodstöd	Gruppintervju	2
Grundskola (ideell förening)	IT-ansvarig	Intervju	1
Gymnasieskola (kommunal)	IT-chef	Intervju	1
Gymnasieskola (privat)	Lärare	Intervju	2
Gymnasieskola (privat)	Marknadsförare	Intervju	1
Vuxenutbildning (kommunal)	Lärare	Intervju	1
Förskola (kommunal)	Skolledare	Intervju	1
Utbildningsförvaltningen medelstor kommun	Avdelningschef utbildningsförvaltningen	Intervju	1
Gymnasieskola (privat)	IKT-möte	Gruppintervju	3
Utbildningsförvaltningen medelstor kommun	Enhetschef digitalisering	Intervju	1
Utbildningsförvaltningen medelstor kommun	Områdeschef Förskola – åk 9	Intervju	1
Utbildningsförvaltningen medelstor kommun	Redaktör	Intervju	1
Gymnasieskola (kommunal)	Skolledare	Intervju	3
Grundskola (kommunal)	Rektor	Intervju	4
Grundskola (kommunal)	Lärare	Intervju	16
Gymnasieskola (kommunal)	Lärare	Intervju	3
Förskola (föräldrakooperativ)	Skolledare	Intervju	1
Gymnasieskola (privat)	Skolledare	Intervju	2
Universitet	Lärare	Intervju	14
Grundskola	Lärare	Enkät	27
Mellanstor kommun	Skolchef	Intervju	4

Digitaliseringens positiva effekter för individens arbetsmiljö som exempelvis möjligheten att på ett framgångsrikt sätt kombinera privatliv och arbetsliv är i hög grad beroende av den enskilda individens möjlighet att använda sig av strategier som ”minskar friktionen mellan olika livsområden” (Aronsson 2018, s. 17). Dessa strategier har i tidigare studier beskrivits som ett kontinuum mellan segmentering och integrering (Ashforth m fl 2000; Nippert-Eng 1996; Kreiner m fl 2009), där uppfattningen om vad som

är en fungerande gränsdragning uppfattas olika av olika individer. Det här perspektivet, där uppfattningar om gränsdragningar är individuella och kontextualiserade, har varit en central utgångspunkt genom hela studien.

Det empiriska materialet har bearbetats och analyserats i flera steg. Alla intervjuer har inledningsvis transkriberats och insamlat empiriskt material har analyserats för att hitta teman relaterat till användning av sociala medier i skolan med särskilt fokus på gränsdragningsstrategier.

Resultat – sociala medier i skolan

Vad är sociala medier?

Sociala medier är ett fenomen som har många olika betydelser. Gemensamt är att det är en teknologi som används på olika sätt för att underlätta interaktion mellan individer och/eller grupper av individer. Ted Leonosis, en av de tidiga social media-pionjärerna uttryckte 1997 att det finns ett behov av att tillhandahålla sociala medier, en digital plats där användare kan bli underhållna, kommunicera och delta i sociala sammanhang. Sociala medier kan bestå av sociala nätverk, nätverk för att dela medieinnehåll, diskussionsforum och nätverk för konsumentupplevelser (se Figur 1).

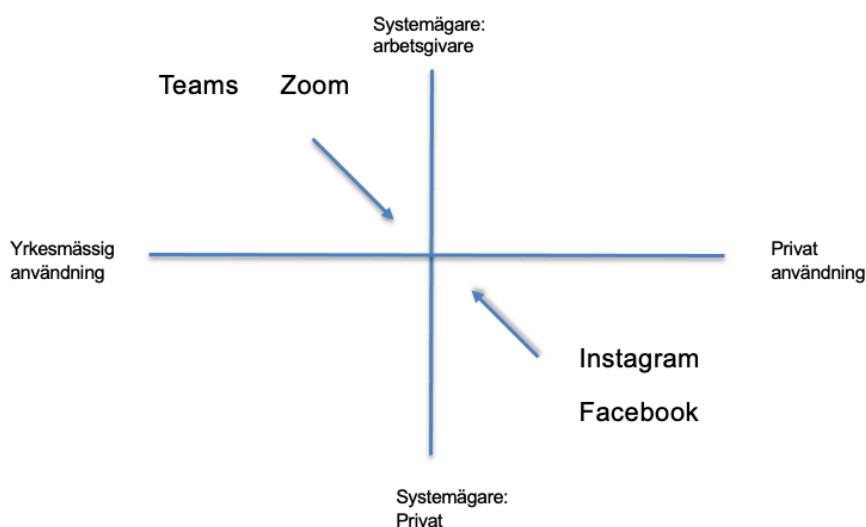
- Sociala nätverk: Facebook (inkl. Messenger), Twitter, LinkedIn, GoogleMeet.
- Nätverk för att dela mediainnehåll: Instagram, Snapchat, YouTube.
- Diskussionforum: Reddit, Quora, Digg.
- Nätverk för samlingar: Pinterest, Flipboard.
- Konsumentupplevelser: Yelp, Zomato, TripAdvisor

Figur 1. Olika typer av sociala medier

I vårt empiriska material kan vi se att även digitala undervisningsplattformar som vanligtvis inte brukar räknas som traditionella sociala medier (se figur ovan), används och uppfattas som digitala lösningar för kommunikation där det finns möjligheter för användare att ta del av, skapa och sprida information. Dessa digitala undervisningsplattformar har således kommit att få samma kännetecken som sociala medier brukar ha. Digitala kommunikationslösningar som Teams och Zoom nämns också under intervjuerna, och det är tydligt att dessa, mer organisationsbaserade lösningar för digital kommunikation, mer och mer närmar sig vad man traditionellt betecknar som sociala medier.

Sociala medier har medvetet använts som ett pedagogiskt verktyg i olika typer av undervisningssituationer. Tidiga exempel på användning av sociala medier i skolor är olika chattprogram som de digitala textbaserade rollspelen MUDs (Multi User Dungeons) där text används i kombination med grafik med syftet att öka och stödja social interaktion mellan elever (Ibert m fl 2000). Sociala medier (t ex Facebook, MySpace, Twitter) i skolor sågs tidigt som ett sätt för äldre elever (från mellanstadiet till gymnasieskolan) att få kontakt med varandra för att göra läxor eller grupparbeten

(O’Keeffe och Clarke-Pearson 2011). Även bloggar sågs tidigt som läromedel där eleverna kan få ett rum för uttryck, kreativitet och språkutveckling (O’Keeffe och Clarke-Pearson 2011). Under pandemin såg vi att frågan om vad sociala medier är blev mycket flytande. Även om de flesta ser exempelvis Facebook eller Instagram som självklara exempel på sociala medier, så såg lärarna vi intervjuade även Teams och Zoom som började användas mycket under pandemin, som sociala medier. Sociala medier som Facebook och Instagram är i huvudsak privata (även om givetvis många organisationer också har egna konton), medan Zoom och Teams är organisationsägda plattformar. Det är med andra ord tydligt hur privata och organisationsbaserade sociala media plattformar börjar närma sig varandra och att gränsen mellan det privata och det arbetsmässiga suddas ut (se Figur 2 nedan).

Figur 2. Förflyttning av lärares användning av sociala medier i skolan

Användning av sociala medier i skolan

Även om inte alla skolor har egna konton på sociala medier eller medvetet använder sociala medier i sin undervisning, är ändå sociala medier, genom sina elever, starkt närvarande i skolan. Ett citat från en av de lärare som vi intervjuat illustrerar detta mycket tydligt:

De gör ofta grupper på Snapchat för klassen där vi inte har insyn. Och oftast används de alldeles rimligt. [...] Men ibland så har det en förmåga att spåra ur till att vara... Det sker ganska grova kränkningar. Och då gäller det liksom att fånga upp det. Och där är det ett otroligt gränsland. För att "Nej, det är inte skoltid. Så det är inte vårt ansvar". Men de har gjort det i klasskonstellationen som är skolans. [...] Så det brukar hamna i vårt knä hur vi använder och vrider på oss. För det spiller liksom över.

Även om alla lärare inte använder sociala medier i skolan ser vi att det finns en växande grupp användare som hittar professionella nätverk genom sociala media. Detta kan utvidga gränserna för den egna yrkesrollen men är också en arena för

kunskapsutveckling utanför organisationen. Man är också mån om att skydda den personliga integriteten och privatlivet. Dessutom ser skolorna sociala medier som en marknadsföringskanal och som ett sätt att hålla kontakt med kunder (potentiella nya elever och medarbetare), skydda sitt varumärke och hantera kriser. Men vi såg också att vissa skolor har åsikter om de anställda har konton på sociala medier som rör deras yrkesroll. Det är dock något som uppfattas som mycket svårt att hantera och styra från skolledningarna. En skolledare vi pratade med sa att:

Vi ska göra det [prata om sociala medier], men det kan också uppfattas som känsligt att jag går in i.... Jag får inte uppfattas som att jag lägger någon censur på någon.

Användning av Facebook för mer informell kommunikation förekommer till exempel mellan kollegor och mellan lärare och elever/vårdnadshavare. Inom vuxenutbildningen har vi sett exempel på en läraradministrerad Facebook-grupp för inlägg med bilder och kommentarer relaterade till undervisningsinnehåll, uppmuntran och allmän information där både elever och lärare postar inlägg. Även LinkedIn togs upp som en plattform för kontakt med tidigare elever som ville hålla kontakten och som referenser vid jobbökning. LinkedIn lyftes fram som mer professionellt än exempelvis Facebook, därför sågs godkännande av kontaktförfrågning från elever på LinkedIn inte som problematiskt utan snarare som en utökning av ett redan existerande professionellt nätverk.

Som vi konstaterat tidigare är varken användandet av sociala medier eller hur de används i skolan något som diskuteras i någon större utsträckning varken mellan kollegor, mellan kollegor och skolledning eller mellan de enskilda skolorna, styrande myndigheter och kommuner. Trots detta finns det ett outtalat antagande om att alla, eller åtminstone nästan alla, befinner sig på sociala medier och att man som anställd i skolvärlden får stå ut med att rollen som representant för skolan och som myndighetsutövare riskerar att blandas ihop med rollen som privatperson. På sina privata sociala medier delar man det man tycker är intressant vare sig det har med arbetet att göra eller rör ens privatliv. För att dela arbetsrelaterade inlägg med sina kollegor används ofta sociala medier, man använder med andra ord inte skolans kommunikationsplattform, utan behåller den mer privata sociala media plattformen. Samtidigt har vi identifierat en ovilja från såväl huvudmän som ansvariga myndigheter och kommuner att styra dessa frågor då man inte vill riskera att censurera medarbetares inlägg utan yttrandefriheten värnas. Men, att det ibland är svårt för till exempel en lärare att hantera sina olika roller råder det inga tvivel om vilket skolledarens uttalande nedan visar:

Det är inte så att sociala medier är något ömtåligt, utan det är nog bara så att alla bara förutsätter att alla finns på sociala medier. Och jag vet att personalen har... Där är nog alla vän med alla, och man delar. Och det är precis som jag sa; det är privat och yrkesroll blandas liksom. Jag har inte tänkt prata om det, för att det är liksom... Jag kan säga att "Den här hittade jag på Facebook", eller liksom sådär. Det är liksom en daglig del i de saker som man får till sig. Det finns på sociala medier. Dessutom använder vi Teams, som är som en stor hybrid av sociala medier; åtminstone chattfunktionen. Däremot så väcker du en tanke hos mig nu, för att vi har inte pratat om det. Vi ska göra det, men det kan också uppfattas som känsligt att jag går in. Jag får inte uppfattas som att jag lägger någon censur på någon.

Så att det skulle jag nog säga att... Ja, jag kommer nog att fortsätta köra lite. Man pratar om sociala medier. Dem kan man följa det här; ”Det här tipset fick jag att använda det som en del i ens vardag”. Men ibland när jag pratar om elever så är jag väldigt tydlig med att alla ska veta om vad man lägger ut, att det finns där för evigt liksom. Och det kan uppfattas som att jag även säger det till vuxna. Och det är inga problem; men snarare en fördel liksom.

Sociala medier i skolan – en arbetsmiljöfråga

Vi kan i det empiriska materialet se hur användandet av sociala medier generellt, men även i de av arbetsgivaren sanktionerade digitala plattformarna, i allt större utsträckning har kommit att bli en arbetsmiljöfråga. Detta eftersom ett ökat användande av sociala medier skapat en förväntan på att den enskilda läraren ska vara tillgänglig både i relation till kollegor och chefer och till elever och deras vårdnadshavare.

Den statliga myndighet som har regeringens uppdrag att se till att arbetsmiljön, i till exempel en skola, fungerar är Arbetsmiljöverket.¹ I relation till sociala medier beskriver de representanter vi intervjuat på Arbetsmiljöverket att de inte hanterar sociala medier specifikt utan att frågan endast inkluderas i ett större sammanhang. De beskriver vidare att de inte gärna pratar om förbud mot till exempel användande av någon specifik social mediaplattform utan att de snarare vill fokusera på riskbedömningar. Då det, utifrån ett arbetsmiljöperspektiv, inte finns några tydliga riktlinjer blir det huvudmålet, deras skolledare och slutligen den enskilda läraren som i praktiken får det yttersta ansvaret för att göra riskbedömningar och avvägningar avseende vilka eventuella arbetsmiljörisker som kan uppstå vid användande av sociala medier. Det kan handla om att skolor behöver ställa sig frågor som: vilken extra arbetsbelastning kan användandet av en social mediaplattform medföra och vilka resurser kräver användandet, samt vilka resurser finns tillgängliga. En representant från Arbetsmiljöverket säger:

Det handlar om att arbetsgivare, i det här fallet oftast rektorn [skolledaren], egentligen ska ha koll på [frågor som rör arbetsmiljöaspekter i relation till sociala medier]. [Arbetsgivaren får avväga] arbetsbelastning kontra de resurser man har. Det måste finnas en balans däremellan. [...] Och det måste finnas koll på hur mycket arbete som lärarna egentligen tvingas att lägga ner, och vilka resurser man har för att kunna balansera de krav som finns. [...] det ska göras en riskbedömning. [...] Det här måste rektorerna [skolledarna] diskutera och lärarna diskutera, och man måste vara tydlig med var gränserna egentligen går och hur man ska hantera det här.

Dock framkommer det tydligt i det empiriska materialet att detta sällan, nästan aldrig, görs. Istället uttrycks att det finns en förväntan på att den enskilda läraren ska göra en egen riskbedömning. Men, då det i praktiken inte finns någon möjlighet att göra en sådan riskbedömning, då såväl kompetens som resurser saknas, görs inga riskbedömningar alls. Användandet av sociala medier beskrivs inte heller vara en fråga som diskuteras i de studerade skolorna i någon större utsträckning och således inte heller i

¹ <https://www.av.se/om-oss/vart-uppdrag/>, se även Arbetsmiljölagen

relation till organisationens arbetsmiljöarbete. Om, och när, den diskuteras är det i samband med andra frågor. Ett sådant exempel är i samband med en lärares sjukskrivning; framförallt gällande sjukskrivningar relaterade till stress och utmattning. Då hän-der det att skolledare tar upp att aktivitet på sociala medier kan förlänga tiden som arbetstagarens behöver för att få återhämtning och skapa distans till sitt arbete. Detta innebär att frågan om sociala medier, och dess relation till arbetsmiljörelaterade frågor, framför allt hanteras reaktivt – där användning av sociala medier kan ha utgjort en bi-dragande orsak till att en person blivit sjukskriven. Vi har enbart kunna identifiera nå-got enstaka exempel på en mer proaktiv hållning avseende användandet av sociala me-dier som en del i arbetsmiljöarbetet där man aktivt diskuterat hur man som lärare ska agera på sociala medier.

Ganska ofta beskrivs frågan om sociala medier och dess relation till arbetsmiljöarbetet som något som sker som en konsekvens av något annat. Det kan till exempel handla om teknikproblem eller att användandet av telefoner – privata- eller arbetstelefoner – tar bort personalens fokus från själva arbetet eller att det finns en risk att man med sin privata telefon tar en bild på en elev. Vad gäller frågan om att användandet av telefo-ner under arbetstid beskriver några intervjupersoner att organisationen och dess chefer har uppmärksammat att det finns en risk att medarbetarna fokuserar på fel saker om te-lefonen ringer eller plingar för att man fått ett nytt meddelande eller en ny notis. Det som händer på telefonen riskerar således att ta uppmärksamhet från arbetet. Detta har åtgärdats genom att flera förskolor har regler kring att telefoner lämnas i personalrum-met. Dessa frågor är alla viktiga, men är framförallt begränsade till frågor som rör tek-nik, uppmärksamhet och bilder på barn. Det innebär att frågor som rör lärares behov av gränsdragningar mellan användandet av sociala medier och arbetsmiljö inte hante-ras här heller – åtminstone inte i någon större utsträckning. En skolledare vi intervjuat reflekterade hur olika digitala verktyg utgör en del av det systematiska arbetsmiljöar-betet:

Vi i jobbar mycket med det systematiska arbetsmiljöarbetet. Och sociala medier är ju en del i det. En del i stressen i jobbet är ju att tekniken inte har fungerat alltid. Uppkopplingar... Ja, det är ju ju en del som jag får jobba med som chef, att det ska fungera. För det ska inte vara en stress. Men vi diskuterar ju också... Till exempel har ingen mobiler med in, med sig in på avdelningen när man jobbar med barn, utan de ligger i personalutrymmen. De ska inte ens liksom befinna sig bland barnen, både för att det kan vara lätt att man "Åh, nu har jag inte kameran med mig, men jag har mobilen. Jag tar ett kort". Det får inte förekomma att man tar kort på barn med sina privata mobiler. Och... Sedan att det är lätt att tappa fokus när det plingar till. [...] Ja, vi pratar mycket om det, hur vi ska göra för att hålla fokus på det som vi ska hålla fokus på. Därför att mobiltelefoner och sociala medier påverkar oss om vi vill det eller inte.

Tillgänglighet och sociala medier

Efter pandemin har efterfrågan på att kunna arbeta hemifrån ökat också i skolvärlden. Men, denna ökade flexibilitet har samtidigt genererat krav på ökad tillgänglighet. Hur de intervjuade lärarna ser på frågan om sociala medier, de ökade möjligheterna till att arbeta hemifrån och de medföljande ökade förväntningarna på tillgänglighet skiljer sig ganska mycket åt. Vissa lärare ser ökade krav på tillgänglighet som ett acceptabelt pris

för den ökade flexibiliteten medan andra försöker försvara sina gränser och skydda sin privata tid.

Jag vet att facket har lyft frågan med sina arbetsgivare på skolorna, och påpekat om att arbetsbelastningen har ökat i och med att de här plattformarna har så att säga flyttat gränserna för när man förväntas var tillgänglig. Eller i varje fall lärarna upplever det på det sättet. Och jag skulle säga att våra skolor och skolledningar ännu inte riktigt har hunnit anpassa arbetsbeskrivningarna till den här nya verkligheten, med den här mer omfattande undervisningen utflyttad från de digitala plattformarna. [...] Den flexibiliteten är man medveten om att man behöver kanske ha under en längre tid på dygnet, och inte tar lika illa upp om en elev kontaktar en lärare senare på kvällen på Teams till exempel. För de här plattformarna ger också möjlighet att ha appar i telefonen med aviseringar. Så man ser när man får ett inlägg från en elev eller en kollega, vilken tid på dygnet det än är. Det kan man stänga av. Men om man får mer flexibilitet av sin arbetsgivare tror jag att det är många lärare som ändå köper det, att man får vara tillgänglig under större delen av dygnet. Och sedan har vi en annan grupp som inte gillar det här, som väldigt gärna vill ha sin arbetstid; och det är då man är tillgänglig.

Samtidigt kan användning av sociala medier skapa stress, vilket inte är särskilt förvånande. Men det är inte enbart den egna användningen som kan vara stressande, utan andras användning av sociala medier kan också stressa. Denna problematik tydliggörs i följande citat från av de skolledare som vi intervjuade:

Sedan ibland kan det vara någon som skriver på söndagskvällen "Jag är sjuk imorgon". "Ja, det är jag också" skriver nästa medarbetare. Och så kanske fyra stycken är sjuka på söndagskvällen; vilket ju kan skapa en stress för de som vet att de ska gå till jobbet och undrar hur det blir med så många sjuka. [...] Det är ingenting jag säger att de ska göra i tjänsten. Och sjukdomar kan vi ju lika gärna lösa på måndagsmorgon. Det behöver ju möjligen jag veta på söndagskväll, men inte någon annan egentligen.

En intressant aspekt i relation till kommunikation via till exempel chattar i undervisningsplattformar är att den digitala interaktionen upplevdes ge en ökad tillgänglighet och synlighet hos läraren. Ett exempel var Teams-chatten där det tydligt syns ifall läraren är online eller inte. Detta öppnar upp för spontan kommunikation utanför lektionstid. Även om detta givetvis riskerar att skapa en ökad stress hos läraren som kanske känner att den måste svara inom kort oavsett om det är efter ordinarie arbetstid eller under helger, lyftes ändå detta som en möjlighet till ökad interaktion snarare än ett problem.

I relation till kommunikativa situationer nämndes också att kommunikation med elever inom vuxenutbildningen ofta sker efter lektionstid och då ofta via chatten i det digitala undervisningsverktyg som används, såsom Teams. I vissa fall använder eleverna oftare chatten för kommunikation än e-post:

Ja. Ja, mest chatt. Det har blivit i princip ... Det händer via e-post också men mest är det chattfunktionen när det är utanför lektionstid, så i Teams.

Gränser och gränslöshet

Många av de vi intervjuat uppfattade svårigheter att upprätthålla gränser mellan det privata och yrkesmässiga vid användning av sociala medier. En respondent från Arbetsmiljöverket reflekterade:

Problemet med gränslöshet är att det är en risk även när det är kul alltså. Alltså det är så himla roligt att jobba liksom, och man fortsätter, och man finner stor tillfredsställelse liksom. Och det är väldigt positivt. Men det här innebär stora risker, och det är precis därför vi har liksom regler och rutiner. Alltså hjälp för oss människor i ett samhälle som är ganska komplicerat, och där vi har ganska mycket krav, där behöver vi strukturer, rutiner och system för att egentligen se till att vi bevakar; så att vi inte hamnar i de situationerna där vi arbetar alldeles för mycket, och där det till slut om vi har riktigt otur kan hamna i... att man blir sjuk helt enkelt av sitt arbete.

En annan dimension av frågan om gränser handlar om huruvida man som chef eller lärare bör ha sina chefer, medarbetare, kollegor, elever och deras vårdnadshavare som vänner på olika sociala medier. Flera av de intervjuade skolledarna och lärarna beskriver hur de initialt hade en ganska tydlig idé om vilka de accepterade som vänner på sociala medier, men att dessa principer efterhand har luckrats upp. Genomgående tycks det vara så att man ofta lägger till kollegor och före detta elever på sina sociala medier. Vad gäller nuvarande elever och vårdnadshavare är man mer restriktiv. Likaså är skolledare mer restriktiva än lärare. Även här saknar vi en diskussion kring huruvida det är lämpligt att som lärare inkludera elever och deras vårdnadshavare på sina sociala medier. Men även deltagande i grupper på olika sociala mediaplattformar som används för kommunikation (som ofta sker utanför ordinarie arbetstid) med elever och/eller vårdnadshavare, eller genom ämnesrelaterat kunskapsutbyte i grupper eller på konton med andra lärare utmanar gränsen mellan arbete och privatliv.

Det är innehållsfrågan också. Vi ska ha en professionell relation. Och ska du ha det i ditt yrke så har du det i ditt yrke. Men att ha det parallellt i en privat relation med en elev, ja, du måste ju ändå förhålla dig till din yrkesroll. Om du nu är lärare eller om du är elevassistent eller vad du är för någonting så är det en professionell roll du har där. Så att ha ett parallellt socialt flöde och en social diskussion, ja då är man ju i tassemarkerna och far. [...] Nu kan jag inte citera exakt hur vårt regelverk ser ut, men det står ju... Vi har skrivningar kring vad som... hur vi ska agera privat mot elever. Det är inte okej att skicka om det nu är i SMS-format eller något annat, liksom söta emojis. Det kan ju missuppfattas och tolkas på olika sätt.

Flera skolledare och lärare reflekterade över frågan om tillgängligheten på sociala medier kan skapa stress. Intressant nog verkar det finnas ett antagande om att ha vårdnadshavare som vänner på till exempel Facebook kan skapa stress. En skolledare som vi pratade med säger:

Vi har pratat ganska mycket om det här hur tillgänglig man ska vara. Det kan också bli en stress. ...Men här vet jag att det är flera, för jag har kollat lite också, just det här att många av lärarna har SMS-grupper med föräldrarna i sin klass för att de ska kunna... Det är en jättesnabb kommunikationsväg. Medan andra säger såhär: "Jag orkar inte. Jag vill inte att de ska ringa mig liksom där och var". Så det är lite olika hur man hanterar det. Och vi har haft diskussioner just kring det, just det här med hur tillgänglig man ska vara. Men vi har inte gått in och tittat på vad det är, hur man har det på Facebook och sådant. Det har vi inte gjort. ... Jag tror inte att det är speciellt många som har föräldrar med sig just där.

Vi har också sett en skillnad som beror på skolans geografiska placering. Vissa utmaningar är annorlunda på mindre orter med enbart en skola, jämfört med större orter där det finns flera skolor. På en mindre ort kan det vara svårare att behålla en tydlig gräns mellan det privata jaget och yrkesrollen, jämfört med en större ort med flera skolor.

[Namn av stad] är inte superstort. Vi jobbar också i en kontext där det inte är så att antingen är du vårdnads-... antingen är du professionell eller privat, utan det finns massvis av tillfällen där man är både och; där man är kompisar och såhär, och rätt vad det är så är man rektor [skolledare] till elever. Det går lite in i varandra. De personer som jag känner kanske ställer frågor som rör jobbet via de plattformar som vi normalt kommunicerar på. Så livet är inte uppdelat i de här svarta fyrkantiga boxarna alltid.

Att många som arbetar inom skolan deltar på sociala medier är föga förvånande. Men, för vissa grupper – till exempel lärare – är de otydliga gränserna svårare att hantera än för andra. Det poängteras att det förvisso inte nödvändigtvis behöver vara ett problem, men att det blir en utmaning för anställda och deras chefer att hitta sina egna principer för önskvärt beteende då det i dagsläget tycks saknas uttalade regler, riktlinjer och rutiner för detta. Vi kan konstatera att aspekter som tid, roll, plats och integritet är viktiga att beakta i framtida diskussioner om användandet av sociala medier i en yrkeskontext. Utifrån vilken roll uttalar man sig i sociala medier om man exempelvis är skolledare?

Och så är vi där igen. ... Och jag tänkte att det var jag som privatperson som tyckte. Men det var ju verkligen en skolledarroll... Alltså där var jag inte riktigt klar på vilken identitet jag skrev som om jag ska vara helt ärlig.

Lärarna inom vuxenutbildningen hade helt uppenbart en mer tydlig bild vad gäller gränsdragningen mellan det privata och yrkeslivet. Som tidigare nämnts har LinkedIn underlättat kommunikation i många fall, både under och efter pågående studier. I och

med att LinkedIn används i mer professionella sammanhang fanns inte alls samma restriktiva hållning gentemot LinkedIn som mot Facebook – tvärtom verkade många uppmuntra sina elever till att hålla kontakt via LinkedIn. Denna kontakt har i många fall lett till att elever och lärare har kunnat följa varandra långt efter avslutade kurser och lärare har till exempel kunnat tipsa gamla elever om jobbannonser.

Utöver systematiken i att inte godkänna vänförfrågningar från elever som följer pågående kurser, nämndes också av respondenterna inom vuxenutbildningen att närvaron av tidigare elever påverkar vad som delas på lärares privata konton. Närvaron av elever där visade sig ge upphov till ett behov av att vara mindre personlig i sin kommunikation. Detta gäller även användning av chattverktyget Messenger. Det händer emellanåt att elever kontaktar lärare privat via deras Messenger-konton, vilket lyftes som ett problem. En strategi som nämndes under intervjuerna var att helt enkelt inte svara på sådana meddelanden. Konsekvensen blir här att kommunikation inte blir av. En av de intervjuade lärarna valde att helt avstå från aktivitet på sociala medier just på grund av svårigheten med gränsdragningar.

Så hela tiden man måste tänka på ... hur öppen jag ska vara på sociala medier, vilken information ska jag ge till mina elever där? Och varför ska jag göra det när vi har Google Meet? Det finns en plats för det. Och samtidigt så känns det lite svårt när de vill kommunicera via sociala medier att säga nej. Och då är det också att sätta gränser och påverkar kanske lite kommunikationen under lektionstid för att lärare ser lite så här "ja, du vill inte ..." [...] Förstår du? Det är lite konstig situation. Då är det bättre att inte ha något sånt, för mig i alla fall.

Ovanstående exempel aktualiserar intressanta dilemman kopplat till användning av sociala medier. Den första gäller direkt påverkan på kommunikation mellan lärare och elev – utöver att som lärare verkligen tänka över vad som delas och varför kan också ett nekande av vänskap leda till viss problematik i annan interaktion. Det andra dilemma aktualiserar en begränsning i lärarens egna kommunikationsmöjligheter där läraren aktivt väljer att avstå från sociala (media) nätverk.

Styrning av sociala medier i skolan

För att underlätta en fungerande gränsdragning visar tidigare forskning att det är viktigt med tydliga överenskommelser och villkor som stödjer individens möjlighet att på ett fungerande sätt hantera gränsen mellan arbete och privatliv (Mellner 2018; Siegert och Löwstedt 2019). Detta gör styrning och ledarskap centralt för en fungerande digital- och gränsöverskridande arbetsmiljö (Mellner 2018).

Vi kan tydligt se i det insamlade empiriska materialet att arbetsgivare verkar dra sig för att sätta upp tydliga riktlinjer eller gränser kring användandet av sociala medier. I de fall regler sätts upp handlar det om enklare regler som att personalen ska lämna sin privata telefon i personalutrymmen eller att lärare måste följa befintlig regelverk som den europeiska dataskyddsförordningen GDPR (General

Data Protection Regulation). Ett av de övergripande argumenten till varför man inte vill sätta upp regler beror på att sociala medier betraktas som något personalen gör på sin fritid. Att detta inte alltid är fallet, ibland kanske till och med tvärt om, återkommer vi till. Trots att det saknas regler och riktlinjer för användande av sociala medier i arbetet har vi med intresse noterat att det finns tydliga exempel på hur arbetsgivare väljer att reglera användandet av andra typer av digital kommunikation som till exempel användning av e-post. En av de intervjuade skolledarna förklarade varför hen beslutat att det inte skickas någon e-post till medarbetarna efter arbetstid på grund av arbetsmiljörelaterade skäl.

Jag har arbetstid till klockan 17:00. Efter klockan 17:00-17:30 så mailar jag inte er [mina medarbetare]. Jag förväntar mig inget svar den dagen. För är det något akut akut, då ringer jag dig om det skulle vara någonting liksom då. Då är det verkligen akut som inte kan vänta till dagen efter. Just för att jag tycker att det är så viktigt att man värnar om tiden liksom, att man måste ha tid för att återhämta sig.

Att frågor om sociala medier och dess påverkan på arbetsmiljön engagerar är uppenbart. Bland annat föreslog representanter från Skolverket att det vore rimligt att det fanns en policy för att värna lärarnas arbetsmiljö men också för att inte överbelasta eller utesluta elever eller dess vårdnadshavare som av någon anledning inte vill ha sociala medier eller väljer att inte ha ett specifikt socialt media. Då det idag saknas såväl regler, riktlinjer som policyer avseende användning av sociala medier i skolan lyfter flera fram en oro för att enskilda lärare hittar på egna lösningar för att få sitt arbetsliv att fungera, men som kanske inte är bra varken för den enskilda läraren, skolan, kollegorna eller dess elever och vårdnadshavare. Samtidigt, menar flera av de vi intervjuat – företrädare för statliga myndigheter, huvudmän, skolledare och lärare – att det inte är deras uppgift att detaljstyra användandet av sociala medier i skolan. En person som arbetar på Utbildningsförvaltningen i en kommun sa med anledning av användning och styrning av sociala medier följande:

Det är ingen fördel arbetsmiljömässigt på något sätt. Det skapar de här otydligheterna som ofta blir arbetsmiljöproblem. Men det är... Samtidigt är det ju en del av vårt samhälle, så det går inte att undvika det. Det vi har resonerat om, det är ju att det är jättesvårt att ta fram generella riktlinjer för arbetstagare, hur de... speciellt i en offentlig verksamhet, där vi har yttrandefrihetsregelverket också, hur de ska bete sig utanför arbetstid.

Användningen av sociala medier skiljer sig åt mellan till exempel förskola, grundskola, gymnasium och vuxenutbildning både avseende vilka sociala medier som används och vilka problem och utmaningar användandet skapar. Därför verkar flera intervjupersoner, såväl från de statliga myndigheterna som från de olika huvudmännen, mena att det är bättre att inte styra frågan alls. Man är orolig för att om man reglerar användandet av till exempel en viss social mediaplattform riskerar man att missa andra sociala medier och andra frågor. Skolverket, till exempel, betonar vikten av att föra diskussionen om sociala medier på lokal nivå.

[Skolverket ska] inte detaljstyra [...] Det är så det ska fungera i myndighetsverige. [...] om man inte utgår från den lokala kontexten missar man målet. [...] det kan se väldigt olika ut [...] vi [Skolverket] gör formen, men innehållet blir lokalt formulerat. Och risken med det är att man missar någonting [...] att man uppmärksammar att det finns ett problem med att elever till exempel vill vara nåbara 24/7 och alltid uppkopplade. [...] Det är jag medveten om, det problemet, men det är lite för detaljstyrande för att Skolverket ska säga någonting, en formulering om det, utan det är någonting som man ska fylla [på lokal nivå].

Trots att det i dagsläget saknas generella regler, riktlinjer och rutiner för hur anställda inom skolan ska använda sociala medier finns det exempel på att sådana är på frammäxt. I citatet nedan beskrivs hur intervjupersonen formulerat några ”tänk på”-rutiner. Men, att det samtidigt är svårt att kombinera dylika rutiner med ett värnande om yttrandefrihet. Klart är dock att ingen – åtminstone inte ännu – på ett mer systematiskt sätt reflekterar över individers arbetsbelastning och gränserna mellan arbete och privatliv. När man ”tänker” på dessa frågor handlar mer om ”professionslegitimitetskydd” eller ”varumärkesskydd”.

Men just sociala medier har vi faktiskt aldrig lyft under den här perioden som jag har jobbat här, eller som jobbat som skolledare. Den enda gången som jag egentligen har fått det till, men det var när vi var på chefsutbildning. Där det var kanske en liten pekpinne, att vi ska tänka på hur vi är på sociala medier och att vi kanske inte ska ha så mycket bilder där vi står med ett glas i handen. Det kan få lite fel... ge lite fel signaler. Och det är klart att det får man ju också ha med sig, vad det är för bild av mig som jag vill förmedla.

En av de representanter för en utbildningsförvaltning i en kommun som vi intervjuat tar upp en viktig aspekt. Hen menar att man – kommunen eller huvudmannen – inte alltid vill stoppa allt som händer på sociala medier även om det skulle finnas existerande regelverk som avser att stoppa användandet. Detta blir särskilt tydligt när deltagande på sociala medier gynnar organisationen. Men samtidigt är det oklart hur en huvudman, i detta fall en kommun, ska förhålla sig till det. Även här finns ingen medveten tanke om att värna medarbetarens gränser men istället om att värna kommunens eller den enskilda skolans varumärke. Rättvisenaspekten konkurrerar på det sättet med varumärkesskydd.

Jaha, ska jag då gå dit då och kväsa detta för att hon inte har följt regelverket? Det är bra, det hon gör. Hon gör det bra. Jag kan inte gå in och stoppa det. Jag vill inte gå in och stoppa det. [...] Egentligen så ska jag göra det. För att då ska man göra det rätt och riktigt och regelverk och ditt och dutt. Det används inte rätt, men det fyller ett tydligt syfte. Och det är bra. Alltså målet uppnås. Sedan finns det en baksida. Alla följer inte Insta. Det är också tydligt. [...] Vissa använder inte sociala medier. Och det kan också vara kulturellt betingat att man inte använder de plattformarna om man är från vissa kulturer där det inte är så vanligt. [...] Då blir det exkluderande; vilket är ett problem förstås. [...] Då är det inte särskilt positivt, för då när

*du inte den gruppen alls. "Imorgon blir det bra väder. Ta med pulka".
Jättebra för mig, men mindre bra för den som inte använder sociala medier.*

Så vitt vi förstått genom analys av det empiriska materialet (framförallt dokument och intervjuer) finns det sällan explicita policyer, regler eller riktlinjer kring användandet av sociala medier. Men, vi kan konstatera att det finns en medvetenhet kring problem-bilden om att delta på sociala medier som myndighetsperson. En person som har direkt kontakt med elever och deras vårdnadshavare, en IT-chef, som vi pratade med funde-rade kring dessa frågor på följande sätt: _

*Vi har ingen specifik policy, utan vi pratar ju om att man ska som sagt und-vika att... Det finns elever till exempel som skickar vänförfrågningar även till... Det är väldigt enkelt att hitta någon lärare på Facebook. Men då bru-
kar vi rekommendera att svara nej på detta. Och är det så att du vill hålla kontakt med klassen, skapa ett sådant här professionellt konto. Det blir ju, vad ska vi säga; Det kan... Man kan komma fram till några sådana här frågeställningar som "Ja men vad händer om en lärare som är vän med en elev får se elevens privata bilder från någon fest där alkoholen flödar?". Okej, har den här läraren då skyldighet att meddela det till skolan så att skolan kan ta tag i det? Eller inte? Så att sociala medier är jättekul, men just det här med... Alltså lärare som myndighetsperson och elev som privat-person att man har kontakten där, nja, vi rekommenderar inte det.*

Även inom vuxenutbildningen lyfter man fram att det inte finns några specifika riktlin-
jer för hur lärare ska förhålla sig till användning av sociala medier. Även om detta i praktiken innebär att varje enskild lärare själv måste avgöra hur sociala medier an-vänds i kommunikation med elever, är det dock tydligt att det finns en organisations-kultur hos lärarna som vi intervjuade som innebär att Facebook inte används för kom-munikation mellan elever och lärare innan aktuell kurs är avslutad och bedömningar genomförda och registrerade. Detta innebär exempelvis att eventuella vänförfrågningar från elever som följer pågående kurser – något som är vanligt förekommande – inte accepteras. Denna mycket tydliga princip underlättar framförallt för lärare i deras kommunikation med elever då det finns en accepterad norm att vila mot. Ett konkret exempel från materialet när det gäller elever som kontaktar lärare via sociala media-plattformar är en elev som kontaktade en lärare via ett privat Messenger-meddelande. Stärkt av ovan nämnda princip för gav inte läraren något svar via Messenger utan vän-tade till eleven istället använde jobbmailen.

Ett intressant undantag var en läraradministrerad Facebook-grupp där två lärare och deras elever deltog. I denna grupp delades till exempel olika tips på intressant bredvid-läsning, jobbbannonser och allmänna upplysningar relaterade till pågående undervis-ningsaktiviteter. I detta fall användes alltså Facebook, och mer specifikt, en dedikerad Facebookgrupp för att samla alla som var involverade i en kurs i ett lite mer informellt sammanhang där en annan typ av interaktion ägde rum än den lite mer formella via mail och i klassrummen. Även äldre elever, som avslutat sin utbildning, kunde göra in-lägg i gruppen.

En Facebookgrupp som jag var administratör för, tror jag ... Ja, det var jag som kunde släppa in medlemmar. Och ... Men alla kunde skriva, alla elever. [...] Om vi ska vara på ett studiebesök, ”vi står här utanför Åhléns” och så foto på så att man skulle se, ”här står vi”. Men det kunde också vara så här att ”ni måste lyssna på det här radioprogrammet, det var jätteintressant”. Sen kunde det vara gamla Sfx-are [svenska för yrkesverksamma] som så här: ”Ja, vi behöver någon på mitt företag” och som kunde lägga upp grejer.

Citatet ovan aktualiserar också en annan intressant fråga – trots att gruppen uppskattades mycket både av deltagande elever och lärare fick gruppen stängas ner efter något år på grund av en ny policy som beslutades på kommunal nivå. Problemet som ledde till en framtvingad nedstängning var att skolan, via lärarna, var ansvarig för innehållet i gruppen. Om elever exempelvis publicerar stötande innehåll blir ansvarsfrågan problematisk. På grund av detta omvandlades en uppskattad kommunikationsmöjlighet till en kommunikationsbarriär.

Sociala medier och myndighetsutövande

En aspekt som i högsta grad är relaterad till arbetsmiljön men som nästan inte alls tas upp i det empiriska materialet är hur lärare och skolledare blir behandlade på sociala medier, alltså det offentliga klimatet. Det finns en uttalad önskan från flera av våra intervjupersoner om stöd i hantering av till exempel vårdnadshavares bemötande av skolledare och lärare på sociala medier. Det är en aspekt som är tydligt sammankopplad med den myndighetsutövande roll som alla lärare har. Här kan vi identifiera en tydlig skillnad mellan hur man hanterar detta problem på sociala medier och hur man hanterar samma problem i andra sammanhang. Att man som arbetsgivare inte accepterar att deras medarbetare blir anklagade eller påhoppade av kunder, patienter, brukare eller i vårt fall elever och deras vårdnadshavare är självklart förbjudet på alla andra arenor än på de sociala medierna. En skolledare sa:

Men man tar sig oftast friheten att tala om hur läraren ska organisera sin läxa. Eller hur rektorn [skolledaren] ska lägga tjänstefördelningen. ...Men vissa tjänstemannayrken får vi acceptera att folk recenserar hela tiden; att man tycker att man kan det. Och möjligen där skulle jag kunna tänka mig att myndigheter eller arbetsgivare skulle kunna vara... hjälpa till att vara tydligare i det där.

En annan sida av sociala medier är dess relation till yttrandefrihet. Trots att yttrandefriheten är grundlagsskyddad och långtgående ser vi i det empiriska materialet flera exempel på hur anställda inom skolans värld begränsar vad de uttrycker på sociala medier. En skolledare menade:

Nej. Jag skulle väl inte lämna ut min arbetsgivare på sociala medier. Det känner jag skulle vara ganska onödigt... Nej, det har jag inget behov av. Och det skulle kanske inte bli så bra. Sedan är det väl kanske lite olika vilken roll man har..... som skolledare kanske jag har ett större ansvar för att kommunicera bättre uppåt än att lämna ut via sociala medier än vad jag har om jag skulle ha varit lärare, där man är lite längre ifrån och man inte

riktigt har samma ansvar för verksamheten så. Det handlar ändå om en lojalitet till arbetsgivaren på något sätt. Jag har aldrig känt att jag haft ett behov av det i alla fall; hittills. Det beror på hur allvarligt det är i sådana fall.

Den i grundlagen förankrade yttrandefriheten verkar dock ibland utmanas på för oss helt oväntade sätt. Här handlar det om att medarbetares yttrandefrihet kan begränsas för att värna skolans varumärke. En lärare från en friskola med privat huvudman som deltagit i vår studie pratar just på temat om varumärkesskydd.

Men jag upplever också att det här tror jag hänger ihop liksom med skolmarknadskulturen litegrann, att man vill att ens arbetsplats ska ha ett bra rykte. Alltså det är viktigt med liksom det, för att den skola man är på ska bli vald så. Så jag upplever att man är ganska tyst om saker så.

Trots detta verkar ändå de flesta som ingick i vår studie vara medvetna om att det finns lärare som använder sig av sociala medier på ett sätt som kan uppfattas som tveksamt betraktat ur ett myndighetsutövandeperspektiv. Exempelvis lyfter flera av de vi har pratat med vikten av att kommunikationen ska vara säker.

Vi har ett arbete [...], som kanske mynnar utifrån några riktlinjer, som är påbörjat. Det är klart att det handlar lite om sådana här sekretess, regelverk och sådant också. Om man kommunicerar om elever med vårdnadshavare över Messenger till exempel så är ju inte det ett säkert verksamhetssystem.

Vi har identifierat att det på flera skolor verkar vara vanligt att man använder till exempel Facebookgrupper, Messenger och Instagram för att kommunicera, dokumentera eller som ett pedagogiskt verktyg. Att detta är fallet är intressant utifrån offentlighetsprincipen då kommunikation via dessa medier sker genom en lärares privata konto vilket gör konversationen privat och därmed omöjlig att granska. En annan fundering är vad som händer om lärare och annan personal i skolan i allt större utsträckning ersätter sociala medier för kommunikation, dokumentation och pedagogiska ändamål. Kanske skulle, eller till och med borde, arbetsgivare tillhanda telefoner och uppmåna (kräva?) att all kommunikation kring och med elever och i förekommande fall deras vårdnadshavare uteslutande ska ske via de digitala verktyg som arbetsgivaren föreskriver. En skolledare säger:

Kopplat Facebook ligger också Messenger till exempel. ... Men där kommunicerar jag med både vänner och kollegor och för all del medarbetare också, jättemycket. Det är där man hittar varandra. Så även om jag inte är kompis med mina medarbetare på Facebook så är jag ju med. Vi har en skol-Facebookgrupp. Då hittar man varandra också. Då skickar man Messenger istället för ett mail. Så jag är inte vän med dem, men jag har kontakt via Messenger med många av lärarna.

Även här blir det en fråga om yttrandefrihet men vi är inte säkra på att det måste vara det. En representant för en kommuns utbildningsförvaltning säger att det är svårt att styra i den offentliga sektorn.

Det [sociala medier] är ingen fördel arbetsmiljömässigt på något sätt. Det skapar de här otydligheterna som ofta blir arbetsmiljöproblem. [...] Samtidigt är det ju en del av vårt samhälle, så det går inte att undvika det. Det vi har resonerat om, det är ju att det är jättesvårt att ta fram generella riktlinjer för arbetstagare, [...] speciellt i en offentlig verksamhet, där vi har yttrandefrihetsregelverket också, hur de ska bete sig utanför arbetstid.

När man drar det väldigt långt så uppfattar vi att det hamnar under att det är okej att uttrycka detta så länge det inte går att identifiera enskilda personer. Och då blir nackdelen att ta fram riktlinjer som säger att inget av detta är förbjudet kan ju tolkas som att allt är tillåtet och okej. [...] En del uppfattar att allt som inte är uttryckligen förbjudet är tillåtet. Men det betyder inte att det är lämpligt. [...] Därför kan det vara bättre att inte säga vad som är förbjudet när det är så lite som är förbjudet, utan istället prata om vad som är lämpligt.

Och en del av det här personalärendet handlade om just... Och det var inte huvudsaken, men det handlade om vilka kanaler man kommunicerar med vilka, hur lämpligt det är att ha lågstadiel elever på Snapchat som vänner och så vidare. [...] Antingen så är det förändrad lagstiftning, eller så är det att vi upptäcker brister på något sätt. Det kommer upp på förekommen anledning, och då tar man tag i det.

Sociala medier i skolan – vem har ansvaret?

Skolverket menar att ansvaret inte är deras då de inte vill idka detaljstyrning. Vidare menar huvudmännen att detta är en fråga som skolledare har ansvaret för. Slutligen menar skolledarna att detta är en fråga för den enskilda individen då sociala medier är något privat. Alla instanser skickar således frågan vidare till nästa nivå och ansvaret landar slutligen på den enskilda individen – läraren. Ingen instans menar att de vill, ens kan reglera frågan om användande av sociala medier eftersom detta är något individerna använder privat. Men, som vi redogör för i denna rapport är sociala medier förvisso privata men används i stor utsträckning av lärare för kommunikation, dokumentation och/eller som pedagogiskt verktyg.

Genom den nationella digitaliseringsstrategin för skolväsendet (Regeringen 2017; Regeringskansliet 2017; Skolverket 2022) finns riktade insatser men Skolverket saknar överblick och det är svårt att identifiera var behovet är störst. Skolor behöver då rikta sig till sina huvudmän. Det är en form av reaktiv styrning och från Skolverkets sida är det mest information som utgör deras styrmedel. Problemet med information som styrmedel är att Skolverket inte vet hur mycket som verkligen nås och landar hos mottagaren.

Där finns en del som är riktade insatser till digitalisering, som jag nämnde, som är just att hovra in. Även om det är intresseanmälningsbaserade är det

jättesvårt att veta vilka skolor som faktiskt behöver mest hjälp. Vi har sextusen skolor i landet. Och sedan ska vi inte prata Komvux som är en spretig pallet av aktörer under diverse huvudmän som knappt huvudmännen har koll på. Det är jättesvårt att se hur det går för de här skolorna. Så att det blir ju att de måste nästan söka sig till oss, eller till någon annan aktör, för att vi ska kunna hjälpa till. Sedan trycks det ut via hemsidan. Det trycks ut via sociala medier. Det finns ju Facebook, och det finns Twitter, och det finns LinkedIn i alla fall, där man trycker ut information. Och just de digitala nationella proven driver ju ganska mycket och är högaktuellt för många skolor att försöka sträva ut och möta upp. [...] Det här låter hemskt, men ingen koll på hur mycket som går in hos mottagarna.

En annan av de statliga myndigheterna som har nära koppling till skolan är Skolinspektionen som bland annat har i uppdrag att granska skolor. Denna myndighet beskrivs uteslutande uppvisa ett intresse för sociala medier om frågan kommer upp i ett annat sammanhang eller om användandet av sociala medier blir problematiskt. Eftersom Skolinspektionen är en inspektionsmyndighet behövs den en utlösande faktor, det vill säga det behövs att frågan kommer upp som en del i inspektionsarbetet, via en anmälan eller genom att skolan själv tar kontakt. För övrigt utgör sociala medier ingen central del av Skolinspektionens granskningar.

Eller att eleverna sitter liksom och... När läraren inte ser så sitter de och kollar på YouTube istället och sådär. Så det blir ju en del av vår ordinarie granskning, att det blir en del av hur vi tittar på undervisningen i stort. Så att det är inte någonting som vi har specifikt ökat på, men när vi märker att det här kommer upp eller att det är ett... det är någonting som ställer till i skolan, då blir det en del av granskningen. Så kan man väl säga. Eller exempelvis om vi hör att det finns en annan användning, exempelvis Instagram eller sådant där, för att kränka elever på skolan, då kan det vara någonting vi absolut tittar på.

Under pandemiåren tydliggjordes att ansvaret för att undervisningen fungerar och att enskilda lärare inte bränner ut sig åvilar skolledarna och huvudmännen. Som en respondent från Skolinspektionen säger.

Men jag tänker lite såhär att där ledningen tar ansvaret för att planera och strukturera för olika scenarier, och tar ansvar för att man hanterar de olika situationer som uppstår, så att det inte landar på den enskilda läraren att lösa olika saker, där verkar man ha fått ett mer välfungerande arbete. Så att mycket landar väl på, vad ska man säga, ledningen eller rektorn [skolledaren] här.... Och en annan sak som har visat sig vara viktig, det är också huvudmannens stöd; att huvudmannen har ju väldigt viktig roll att vara aktiv och stötta, och bidra med, vad ska man säga, att det fungerar på skolan under den här perioden. [...] Och huvudman kan ju också ta ett ansvar för att säkerställa att det finns, vad ska man säga, digitala verktyg, och att det finns, vad ska man säga, de strukturerna på plats; så att inte varje rektor [skolledare] och personalen behöver rodda med det. Och kanske också hjälpa till utifrån de förändringar som har skett under pandemin.

Samtidigt är ansvarsfördelning för lärarnas arbetsmiljö otydlig. Det finns i dagsläget flera olika organisationer som står för styrning och granskning av skolans verksamhet, som till exempel Skolverket, Arbetsmiljöverket, Skolinspektionen men kommunerna och fackförbunden. Detta bidrar till att frågan om sociala medier hamnar mellan stolarna. Arbetsmiljöverket har till uppgift att fokusera på lärarnas och elevernas arbetsmiljö, men inte på sociala medier. Skolverket har i uppgift att styra själva innehåll i undervisningen. Skolinspektionen fokuserar i sitt arbete på eleverna men inte utifrån ett sociala medier perspektiv. En av de intervjuade representanterna för Arbetsmiljöverket menar att Skolinspektionen har störst möjlighet att skapa en förändring.

Alltså där handlar det så mycket om lärmiljön och arbetsmiljön. Det är så intimt förknippad egentligen. Och att göra bra gränsdragningar mellan lärmiljö och skolmiljö är jättesvårt. Och då måste man ställa sig frågan: Vilken myndighet har störst möjlighet och bäst verktyg egentligen för att åstadkomma förändringar eller önskad riktning liksom? Och då är det så att där har Skolinspektionen då, alltså utifrån det regelverk som råder i skollagen, större möjligheter att påverka.

Enligt de vi intervjuat på Arbetsmiljöverket menade man att det snarare borde vara en annan myndighet – Skolinspektionen – som med avstamp i skollagen borde kunna ta tag i frågan om arbetsmiljö i relation till sociala medier och reglera den. Detta eftersom man med stöd i skollagen kan hävda att i stort sett allt som händer på sociala medier kan ha en påverkan på det som sker i skolan. Skolinspektionen beskrivs således ha möjligheter till ett bredare angreppssätt medan Arbetsmiljöverket enbart kan hantera det som har betydelse i ett arbetstagare-arbetsgivare-förhållande.

Så Skolinspektionen kan säga att utifrån skollagen, att det som sker på sociala medier, oavsett om det är på skoltid eller inte, om det har betydelse för det som sker i skolan, så ligger det inom ramen för vad man kan reglera. Riktigt så är det inte för oss, utan... [...] arbetsmiljölagen är tillämplig [enbart] när det finns ett arbetstagare-arbetsgivare-förhållande, eller när det finns en elev-rektorsförhållande [skolledar-] och det finns bara när det är skoltid egentligen.

Samtidigt sätter Arbetsmiljöverket fingret på en av de stora utmaningarna i skolan. Det finns många olika intressegrupper, begränsade resurser och en oklar styrkedja samt en tendens att skjuta frågor ifrån sig.

Alltså jag tänker skolan har egentligen skulle jag vilja säga, ganska många utmaningar egentligen. Och det innebär liksom att utifrån de utmaningarna så ploppar det upp många olika risker på många olika håll liksom. Och en sådan stor utmaning som man har, tror jag, det är att... det är styrkedjan egentligen, i utbildningssystemet alltså. Det vill säga du har en rektor [skolledare] som både har ett lokalt uppdrag, men också styrs av nationella regler liksom. Du har en arbetsgivare som betalar din lön. Men ditt arbete styrs av nationella regler. [...] Alltså det finns ju få chefer [skolledare] som har så många anställda om man räknar in eleverna plus föräldrar, och med väldigt otydliga egentligen ansvarsförhållanden. [...] Det här skapar

problem på arbetsmiljöområdet, därför att det är svårt för rektorerna [skolledarna] egentligen att hantera alla de krav som finns. Och det här får också konsekvenser naturligtvis för både lärare, men kanske också för elever egentligen. [...] Man har svårt att hantera arbetsmiljöfrågorna på ett bra sätt alltså, därför att man har inte... Rektorn [Skolledaren] har inte kontroll över resurserna egentligen. Däremot kraven på arbetsinsatsen, de finns ju där. Och de kommer både från lärare, de kommer från elever, de kommer från Skolinspektionen, de kommer från Arbetsmiljöverket. Plus det som [namn av kollega] var inne på; alla samhällsproblem idag ska ju lösas. Ja men vi stoppar in ett ämne i skolan så löser vi det. Alltså så är det. Så att kraven är otroligt tydliga. Resurserna däremot, de som ska tillgodose, hantera de här kraven, de har inte kontroll på de resurserna riktigt liksom. [...] Det där är ett grundläggande problem faktiskt.

Utbildningsförvaltningarna i kommunerna (och för den delen även Arbetsmiljöverket) säger att kommunen styr allt som har att göra med sociala medier men hur den styrningen ska se ut, verkar oklart. Denna syn är i konflikt med tanken om att varje skola ansvarar för sig själv. Men, man kan fråga sig om frågor som rör sociala medier verkligen går att styra utifrån ett centraliserat perspektiv. Å ena sidan kan vi konstatera att frågor som rör sociala medier i mycket stor utsträckning är decentraliserade hela vägen ut till den enskilda läraren. Å andra sidan är frågor som rör sociala medier centraliserade till övergripande IT-avdelningar. Detta innebär att styrning – i den mån den existerar – kommer från olika håll. En respondent på en utbildningsförvaltning säger:

Jag får ju också säga att just vad det gäller sociala medier, det är inte jättemycket utbildningsförvaltningen som också roddar de frågorna, utan det är ju mer kommunen i stort; hur vi ska resonera, vad det är som gäller, regelverk och så vidare. Där är vi inte inne och pillar särskilt mycket, utan där får vi snällt följa vad resten av kommunen säger. Vi kan inte ha egna regler för sociala medier hos oss som på något sätt går i strid med det som gäller för kommunen. Där är det ju rätt mycket... De styr det arbetet och vi förhåller oss till det.

En anledning till att styrningen av till exempel sociala medier blir delegerade till skolledarnivån, eller till och med till den enskilda läraren, har att göra med att de olika skolorna befinner sig i vitt skilda miljöer, vilket följande intervjuperson på Arbetsmiljöverket kommenterar.

Vi är alla olika människor, och skolan liksom verkar i vitt skilda miljöer. Alltså en skola som är belägen i Stockholms innerstad skiljer sig högst väsentligt från en skola i Åsele. Det är helt skilda förutsättningar. Och det ser helt annorlunda ut. Och det innebär ju att alltid så ligger ju alltid den typen av riskbedömningar på de som är... på arbetsgivaren.

Utbildningsförvaltningarna ser sin roll som uttolkare av regler och lagar som dom sedan kommunicerar vidare ut till skolorna. Tidigare kommunicerade utbildningsförvaltningen i stort sett enbart genom dokument till de enskilda skolorna, men strävar nu efter att i större utsträckning arbeta också via nätverk. Men, den information som

utbildningsförvaltningen kommunicerar handlar nästan uteslutande om den europeiska dataskyddsförordningen GDPR (General Data Protection Regulation). Så länge det inte finns någon reglering av sociala medier tolkar inte utbildningsförvaltningen att det ingår i deras uppdrag. Däremot hjälper de gärna till om något har gått fel. Men, menar en av de vi intervjuat på en utbildningsförvaltning, då känns det som det är lite försent och vi önskar att de hade kunnat arbeta mer förebyggande.

Alltså om man pratar just kopplat till det här så har vi ju haft en stor roll att tolka GDPR-riktlinjerna [den europeiska dataskyddsförordningen General Data Protection Regulation], och att även tolka kommunens riktlinjer kring hur vi ska använda sociala medier i tjänsten. Alltså jag tänker skolkonto på Insta och Facebook och så vidare, vad regelverket säger kring hur vi får lägga upp eller snarare inte får lägga upp bilder på elever eller namnuppgifter på elever och så. Så att vi har ju en tolkande och stödjande och förklarande roll gentemot skolorna på det sättet, om man är kopplat till sociala medier och så vidare. [...] Det är ganska svårt att ge en riktlinje för hur man som medarbetare kan använda sociala medier. Och det går in och ut. Och ibland är man i jobbet och ibland är man inte i jobbet. Ibland är man i en gråzon mellan jobbet. Så då får man någonstans använda den värdegrund och de etiska dokument som finns kring lärarrollen och rektorsrollen [skolledarnivån] och så. Och då är det ju mer stödjande när enskilda ärenden har gått fel som vi hjälper till.

Styrning av sociala medier sker framförallt när de ingår som en del i annan lagstiftning som till exempel GDPR (den europeiska dataskyddsförordningen General Data Protection Regulation). Dock bidrar GDPR-regelverket (den europeiska dataskyddsförordningen General Data Protection Regulation) inte med någon vägledning för hur lärare kan tänka kring sin användning av sociala medier i relation till kollegor, ämnesgrupper eller i relation till elever och i förekommande fall deras vårdnadshavare. Hur detta kan regleras är fortfarande oklart.

Ett tag var det väldigt mycket diskussion kring social media. Det var inte särskilt regelstyrt för ett par år sedan. Det fanns inte så mycket skrivet om det, hur vi skulle hantera social media. Skolor hade egna konton både på Insta och säkert också på Facebook och lite här och var; även andra kanaler. Sedan har vi ändrat ganska så mycket från kommuncentralt håll, där det har styrts upp ganska hårt vad det är som gäller kring sociala medier, hur det ska se ut, vad som är okej och vad som inte är okej. Som har påverkat oss naturligtvis. Så det finns ju numera inte utbildningsförvaltningens egna regler, utan det handlar om [namn] kommunkoncerns regler kring sociala konton. Så där är det uppstyrt.

Ska vi ha Facebook eller Insta eller något sådant där så finns det vissa kriterier som måste vara uppfyllda. Man måste ha gjort en massa saker som man ska rapportera. Eller man ska informera kommunikationsavdelningen tror jag de heter på... centralt i koncernen, för att överhuvudtaget skapa ett sådant konto. Sedan ska det registreras så att det är... kommunen centralt har koll på vilka konton har vilka förvaltningar, vem det är som ansvarar för de här kontona. Det finns till exempel regler som säger att vi får inte ha

stängda Instagram-konton. Det var rätt vanligt tidigare att skolor skapade, att ”Men vi skapar ett Insta-konto för klass 4B, och sedan så publicerar vi lite vad som händer i skolan till de föräldrarna som har barn i 4B på den här skolan. Det är bara ni som får komma in”. Så får det inte vara längre, utan allt som vi gör i [namn] kommun ska vara öppet för publik, och det ska finnas en [namn] kommunlogga, en tydlig avsändare. Det ska inte bara vara ett konto bland tusen andra konton, utan det ska vara ett formellt; det här är [namn] kommun som står bakom det här. Och då finns det också regler för vilka bilder som får finnas med till exempel. Du vet, GDPR [den europeiska dataskyddsförordningen General Data Protection Regulation,, barn, ansikten, hej och hå. [...]] Det är svartvitt regelstyr. Det finns numera på pränt vad det är som gäller och den situation som råder.

Strategier för att hantera sociala medier i skolan

Vi har sett att lärarna vi intervjuade på olika lika sätt hanterade gränsdragningen mellan privatliv och arbetsliv vid användning av sociala medier. En del lärare ville ha mer integration mellan arbete och privatliv, medan för andra var det viktigt med en tydlig separation mellan arbete och privatliv. Vi har identifierat tre olika typer av sätt som används vid såväl integration som separation vid lärares användning av sociala media. Vi kallar dem beteendetaktik, temporal taktik och fysisk taktik.

Beteendetaktik

Beteendetaktik kan involvera andra människor, som att ta hjälp, sätta förväntningar eller konfrontera dem som bryter mot gränser genom att hänvisa till regler eller använda sig av tillrättavisningar. Men också att kunna välja att ha separata sociala mediakonton för olika roller om man vill hålla isär arbete och privatliv, vilket är i linje med e-delegationens riktlinjer att ”anställda bör i möjligaste mån undvika använda sina privata konton i tjänsten” (E-delegationen, 2010). Men om en lärare i stället vill föra samman arbetslivet med privatlivet kan man göra tvärt om och använda sitt personliga/privata konto för interaktioner med inte bara familj och vänner utan också med kollegor, elever, lärare och vårdnadshavare.

Många använder samma konto för att öka integrationen av sina privata och professionella liv. Lärare suddar medvetet ut sina roller i olika grupper för att skapa en mer informell relation.

Jag tror att det är viktigt att vara tillgänglig för eleverna om man har ett undervisningsuppdrag. Jag tycker att det är tragiskt när elever sätter lärare på piedestaler och inte vågar prata med lärare om saker som har med undervisning att göra eller saker som de bara är intresserade av. Som universitetslärare tycker jag att det är vårt ansvar att försöka inspirera och då ska vi vara tillgängliga, och vi ska odla elevernas nyfikenhet – och det innebär att vara öppna och tillgängliga. Av den anledningen använder jag även mitt privata konto i studenternas Facebook-forum för att göra mig mer lättillgänglig och tillgänglig genom att till exempel skoja om saker, skoja om mig själv. Jag tror att det gör att eleverna ser mig mer som mänsklig [...]

så jag använder Facebook för det. Och det fungerar. Det är en bra kanal eftersom den är semi-informell. Det är väldigt tydligt vad som är vad. Det handlar om att odla min identitet inför eleverna utanför undervisningssammanhang.

Ett vanligt svar var också att lärare, på grund av pandemin, kände ett behov av att visa en mer personlig och privat sida av sig själva för att kompensera för bristen på mer informella möten de brukade ha med eleverna personligen.

Jag startade en Facebook-grupp på grund av pandemin eftersom vi kände att den informella kontakten blev lidande. Det fungerade väldigt bra – vi diskuterade kursinnehåll men på ett mindre formellt sätt. Och vi fick också några positiva utrop från eleverna: "Åh, vad kul det här är!"

Eftersom kollegorna inte träffades lika ofta fysiskt under pandemin jämfört med tidigare, uppstod ett behov av att använda sociala medier för att kompensera för bristen på social interaktion och "mänsklighet". Våra respondenter uttryckte därför ett behov av att suddas ut gränsen mellan formellt och informellt inom den egna lärargruppen.

Vi skapade den här Messenger-gruppen som var semi-formell och vi använde den på ett nytt sätt genom att blanda det professionella och det sociala. För det behövde vi – vi behövde stötta varandra på nya sätt. Det kunde bli en rolig bild på en fredagskväll, och alla taggade med, även de som inte använt sociala medier tidigare.

Många av lärarna sökte ett sätt att använda sociala medier för att, om inte radera, åtminstone perforera eller delvis suddas ut gränsen mellan det privata och det professionella. Detta är naturligtvis relaterat till pandemin och bristen på sociala kontakter, och eftersom sociala medier stödjer sociala kontakter sågs de som ett bra komplement till annan digital teknik.

En vanlig beteendetaktik för segmentering är att begränsa deltagandet eller inkludering genom att använda olika sociala medier för olika ändamål.

Jag använder LinkedIn och Facebook ... jag har inga olika konton eller listor, men jag använder olika medier för olika ändamål. Jag använder LinkedIn ganska ofta i akademiska syften, men privat brukar jag använda Facebook. Jag brukar använda olika plattformar för olika ändamål.

En av de vanligaste strategierna som yrkesverksamma lärare använder för att hantera gränsen mellan sin privat respektive sin yrkesroll är att censurera sig själva när det gäller vad de skriver (om de överhuvudtaget gör några inlägg alls).

Jag tänker på vad jag lägger upp på Facebook. Ibland tar jag bort inlägg efter att jag har lagt upp dem. Det är något av en börda, eller det får mig att känna mig orolig, att behöva tänka på det – ska den här personen vara i en begränsad grupp eller inte?

Men lärarna kontrollerar eller begränsar också vad andra skriver om den egna personen.

Till en början, i början [av min lärarkarriär] brukade folk tagga mig på bilder och ibland var dessa bilder stötande eller om dåliga saker, så jag började lägga till dessa begränsningar [om vem som kunde komma åt mina bilder och tagga mig], men detta var bara i början. Jag tänker på vad jag lägger upp för nu är folk uppmärksamma på sociala medier. Jag är försiktig.

En del lärare uttryckte att de inte ville se vad andra, varken elever eller kollegor, postade var ett återkommande tema i våra intervjuer. Det var dessutom något som var vanligt förekommande under pandemin.

Det kan vara problematiskt... Även om jag såg något som jag inte gillade, skulle jag försöka undvika att se det och inte ta det som en egenskap hos den personen. Vad kan jag säga? Se till att det inte påverkar hur jag ser på individen. Det är åtminstone något som jag skulle göra ... [...] Du vill inte bedöma deras utveckling på grund av vad de postar men du kan se att de spenderar mycket tid på Facebook.

En annan vanlig beteendetaktik som lärare inom använder för att hantera gränsen mellan sitt privatliv och den professionella rollen är att begränsa målgruppen för deras inlägg. Detta görs antingen genom att avböja nya vänförfrågningar eller genom att använda olika kanaler för olika målgrupper.

Jag brukade lägga till elever på mina konton på sociala medier, men det gör jag inte längre. För när jag gjorde det blev jag väldigt försiktig med vad jag skrev – om jag har studenter där tycker jag inte att jag ska skriva politiska saker. Jag borde inte skriva att jag tycker att ett visst politiskt parti är hemskt eftersom kanske några av mina elever gillar det partiet. Om jag får en vänförfrågan [från en elev] idag tackar jag nej.

När lärare tillfrågades varför de tycker att det är viktigt att skilja mellan elever och vänner och kollegor, var deras svar mycket tydliga. Samtliga lärare som vi intervjuade var medvetna om den auktoritet de har som lärare i relation till sina elever.

Man måste vara försiktig med privat information, man bör hålla avstånd till eleverna. Efter att de tagit examen är det en helt annan historia, då kan jag lägga till gamla elever.

En maktrelation som lärare uppfattade som problematisk vid användning av sociala medier var när deras chefer postade inlägg.

När [chefens namn] var chef för enheten postade han en massa politiska saker och jag tyckte att han borde begränsa sig eftersom han var vår chef. Jag såg många problem med att han skrev som han gjorde, och jag sa till honom, men han sa bara att han inte brydde sig. Så det tycker jag är väldigt problematiskt.

Temporal taktik

Temporal taktik eller tidstaktik kan handla om att blockera tidssegment för arbete och icke-arbete eller att sätta begränsningar för när vissa sociala medier som appar eller webbplatser kan nås, eller genom att besluta att till exempel inte använda sin e-post efter ordinarie arbetstid. De som istället hade en önskan om att kunna integrera privat- och arbetsliv mer använde funktioner som aviseringar med vibrationer eller ljud för att signalera att någon behövde deras uppmärksamhet var som helst och när som helst på dygnet.

En tidsmässig taktik som lärare använder för minska gränsen mellan privatliv och arbetsliv är att de använder sociala medier för att underlätta en mer flexibel och snabbare interaktion med elever och i förekommande fall deras vårdnadshavare.

För de klasser som jag coachar har jag en Facebook-grupp för meddelanden och frågor. Det är det snabbaste sättet att få ut påminnelser och ändringar av scheman när som helst på dygnet. Jag å min sida samlar in och lägger upp små notiser, skämt, skrämmande exempel och nyheter. Dessa använder jag för introduktioner eller exempel, och underlag för diskussioner för olika föreläsningar. Dessa är särskilt användbara på engelska för grammatik- och faktaövningar och andra delar som eleverna bör vara uppmärksamma på.

Lärarna beskrev hur pandemin tvingade dem att använda sociala medier för att interagera med elever och deras vårdnadshavare, vilket gjorde dem mer digitalt tillgängliga.

En tidsmässig taktik för att hålla isär privatliv och arbetsliv som lärare använder är att begränsa tiden när de använder sociala medier eller är tillgängliga. Lärarna beskrev hur elever och/eller deras vårdnadshavare kontaktar dem under kvällar och helger, men "... att det inte belastar mig för att jag inte kollar".

Vi såg också att lärare som medvetet begränsade antalet digitala kanaler som ett sätt att spara tid och skilja den privata tiden från sin arbetstid. Denna praxis var mer vanligt förekommande bland lärare med yngre elever – troligen för att yngre elever använder ett större utbud av sociala medier. "Jag måste se till att inte ha för många kanaler att kolla, jag måste hinna kolla e-posten".

Sammanfattningsvis har den ökade närvaron på sociala medier förändrat såväl lärarnas som elevernas tillgänglighet och förväntningar när det gäller flexibilitet och förväntan om snabba svar och interaktioner.

Fysisk taktik

Fysisk taktik är relaterat till fysiska gränser, som att skapa antingen avstånd eller närhet den privata- respektive den professionella sfären. Fysiska taktiker som används för att separera privatliv och arbetsliv kan inkludera att ta av en smartklocka som en symbol för att koppla av från jobbet, lämna den bärbara datorn på kontoret eller använda olika enheter för privata ändamål respektive arbetsändamål. Detta skapar en fysisk

avskildhet där anställda separerar arbete och privatliv manuellt genom att skapa avstånd mellan arbetet och sitt privatliv.

Eftersom vår studie ägde rum, under och delvis efter, pandemin var det inte någon som berättade hur de lämnade den bärbara datorn eller arbetstelefonen på kontoret som ett sätt att separera privatliv från arbetsliv eftersom lärarna var tvingande att arbeta hemifrån. Däremot lyfte ett flertal lärare att man upplevde det som ett fysiskt intrång att man såg elevernas hemmiljö när de träffades digitalt. Man upplevde detta ibland som alltför intimt och påträngande.

Nu med Covid använder vi Teams och jag ser vad de gör i köket, om det är rörigt och hur de tar hand om sina barn. Ropa åt dem. Jag gillar verkligen inte det. Och de kan se röran i mitt kök!

För att kunna hålla isär arbete och privatliv lyfte då flera behovet av att skydda sina hemmiljöer från att bli ett skyltfönster genom att använda mer neutrala bakgrundsbilder.

Sammanfattningsvis framgår det tydligt av lärarnas berättelser att sociala medier utmanar deras försök att separera sina olika roller. Vi vill hävda att detta beror på sociala mediernas gränsöverskridande egenskaper. Det är också tydligt att behovet av gränsdragningar har ökat under och efter pandemin (i linje med den ökade användningen av sociala medier och annan social teknologi) och att det saknas, eller enbart finns mycket begränsad, vägledning för lärare om hur de ska förhålla sig och navigera i sina olika roller när de använder sociala medier. Tabell 2 sammanfattar de sociala medietaktiker vi identifierade.

Tabell 2. Gränsstrategier vid användning av sociala medier i skolan

	<i>Gränsstrategier</i>	
<i>Taktiker</i>	Segmentering	Integrering
Beteende	Begränsa vad man skriver. Begränsa vem som kan se vilka delar av din profil. Begränsa publiken. Använda olika sociala medier för olika syften.	Skapa en informell relation med studenterna/eleverna. Använda samma konto för olika syften.
Temporala	Styra tiden som man är på sociala medier.	Svara 24/7. Svara snabbt.
Fysiska	Använda bild från arbetsplatsen som bakgrund vid zoom-möten från hemmet. Lämna arbetsdator eller arbetsmobil på arbete.	Ej använda bakgrundsbild under zoom-möten från hemmet. Ta med sig arbetsdator och arbetsmobil hem.

Slutord

Både den enskilda skolan, huvudmännen, kommunerna, de styrande och granskande statliga myndigheterna, intresseorganisationerna och fackförbunden måste alla börja diskutera hur man vill och bör använda sociala medier. I vissa fall kan det behövas en tydligare styrning, i form av olika policyer eller riktlinjer, som reglerar användandet av sociala medier och som bidrar till tydligare gränser kring vad som är att betrakta som arbete och arbetstid och vad som är privatliv. I andra fall kan vara tillräckligt med en mjukare styrning med tydligt uttryckta förväntningar och levande diskussioner om hur man som lärare och skolledare ska förhålla sig till sociala medier. Mer tydlighet och diskussioner om användning av sociala medier i skolan borde bidra till bättre förutsägbarhet om förväntningar på sociala mediers roll i skolan, och därigenom skapa bättre förutsättningar för var och en, att efter sin förmåga, kunna hantera gränsen mellan privatliv och arbetsliv. Vi behöver underlätta för anställda inom skolvärlden att kunna möta olika förväntningar på digital närvaro och digitalt deltagande från såväl lärare, skolledare som föräldrar. Det kan skapa möjligheter att staka ut vägledning för hur anställda kan förhålla sig till förväntningar, och i visst månt krav på, att ständigt vara uppkopplad.

Vi kan se en tydlig påverkan på arbetsmiljön vid användning av sociala medier. Idag ingår inte användning av sociala medier som en del av det systematiska arbetsmiljöarbetet i skolan. Men med tanke på utvecklingen, borde kanske även användning av sociala medier tas upp som den viktiga arbetsmiljöfråga den visat sig vara enligt resultaten av vår studie och då ingå som naturlig del i det som kallas för den digitala arbetsmiljön. Vi kan konstatera att även om flertalet sociala medier ursprungligen var utformade för privat användning har den ökande användningen av dessa till exempel inom skolvärlden visat att gränsen mellan privatlivet och arbetslivet kommit att bli alltmer oklar när privata eller ”halvprivata” sociala medier används i arbetet och inom organisationen. Väljer vi att hörsamma de intervjuade har nya gränser, i form av olika organisatoriska riktlinjer eller förhållningssätt, möjlighet att bringa skärpa till de oklarheter som uppstår när privat blir arbete och när arbete blir privat.

Sociala medier är flytande vad gäller både tid och rum. Egenskaperna skapar olika dilemman som bidrar till en ökad komplexitet i en redan svårstyrd verksamhet. Även om sociala medier underlättar kommunikation mellan skolans alla berörda parter, och bidrar till utökade möjligheter att förstärka elevernas ämneskompetens och engagemang, väcks svårlösta frågor och dilemman för de skolanställda. Privatliv möter yrkesliv på olika digitala plattformar, och den ökade användningen av sociala medier medför en ökad arbetsbelastning som uttrycks genom uppfattade krav om en ständig närvaro i olika digitala forum. Sammantaget tecknas en bild där användandet av sociala medier inte bara suddar ut gränslinjerna mellan det privata och det offentliga, utan också utvidgar gränserna för den egna yrkesrollen. De berättelser vi fångat visat på ett tydligt sätt hur komplex frågan om användning av sociala media är.

Vi kan knappt längre prata om att samhället genomgår en digitaliseringsprocess, utan vi är redan där. Vi måste därför förändra hur vi förstår skolan och skolans roll i en

digital verklighet. I stället för att utgå från digitalisering i skolan, vilket vi ofta gör, så borde vi i stället se skolan som del av ett digitalt samhälle, och reflektera över vad det innebär för skolan som organisation och som plats där människor mötes. Hur bygger och formar vi en skola som del av det digitala samhället?

Genomförda (och planerade) insatser för att resultaten ska komma till praktisk användning

- Referensgruppsmöten med representanter från fackförbund, skolledare och lärare
- God synlighet i media
- Ett antal populärvetenskapliga presentationer och publikationer
- Presentation på AES forskardag med deltagare från statliga myndigheter
- Seminarium om digitalisering och sociala medier på AES forskardag 2024 med deltagare från statliga myndigheter (planerad)

Författarpresentation

Annika Andersson är professor i informatik med ett kritiskt forskningsfokus där hon vill se hur IT kan användas för att stärka svaga grupper och hur digitaliserade beslut kan göras mer transparenta och begripliga. Anderssons forskning bedrivs främst inom områdena automatiserat beslutsfattande/AI samt IT i skolan.

Steffi Siegert är universitetslektor vid Linnéuniversitetet. Steffis forskning handlar om digitalisering och hållbarhet. Hon är särskilt intresserad av den föränderliga naturen av arbete och har skrivit om det gränslösa arbetet.

Carl-Johan Sommar är doktorand i statsvetenskap vid Linköpings Universitet. Sommars forskning handlar om hur kommunala förvaltningar tar sig an och verkar för att lösa olika utmaningar kopplade till digital förvaltning och hållbarhet.

Karin Hedström är professor i informatik med en forskning inriktad på värderingarnas roll i användning och utformning av IT-system. Hedströms forskning bedrivs främst inom områdena informationssäkerhet och IT-system i offentliga verksamheter.

Maria Mårtensson Hansson är professor i företagsekonomi vid Linnéuniversitetet, Stockholm Centre for Organizational Research samt Akademin för ekonomistyrning i staten. Marias forskning handlar om strategisk ledning och styrning inom offentlig sektor.

Publikationer, presentationer och annan spridning inom projektets ram

Populärvetenskapliga publikationer

Siegert, S., Sommar, C-J., Hedström, K., Mårtensson-Hansson, M. (2022) Organisation & Samhälle ”Sociala medier i skolan: Styrningslöshet i en värld av styrning”, 20221/01.

Hedström Karin (2023) ”Jag vill inte se dig på toa när jag jobbar”. Vetenskapskrönika, Nerikes Allenhanda 21/7-2021.

Media

Örebrokuriren: ”Hon ska forska om sociala medier i skolan”: <https://www.orebrokuriren.se/2019/12/11/hon-ska-forska-om-sociala-medier-i-skolmiljo/>

Pedagog: ”Ska undersöka hur sociala medier påverkar arbetsmiljön i skolan”: <https://pedagog.orebro.se/pedagogorebro/forskning/forskning/skaundersokahursocialamedierpaverkararbetsmiljoniskolan.5.42336a32177c8ab158d579dc.html>

Sekotidningen: Lojalitetsplikten: Får man skriva om chefen på sociala medier?”: <https://sekotidningen.se/safunkardet/lojalitetsplikten-far-man-skriva-om-chefen-pa-sociala-medier/>

Hotellrevyn: ”Jag vill inte lajka jobbgrejer”: <https://www.hotellrevyn.se/dina-rattigheter/jag-vill-inte-lajka-jobbgrejer/>

Fastighetsfolket: ”Får jag kritisera jobbet eller chefen på sociala medier?” <https://fastighetsfolket.se/2023/01/23/far-jag-kritisera-jobbet-eller-chefen-pa-sociala-medier/>

Akademikern: ”I gränslandet mellan arbete och privatliv” <https://akademikern.se/i-granslandet-mellan-arbete-och-privatliv/>

Jusek: ”Jobbprat på sociala medier” <https://www.jusek.se/tidningenkarriar/artiklar/2020/01/jobbprat-sociala-medier/> (går ej att nå då tidningen är nedlagd)

Sunt arbetsliv: ”Lärare – fyra tips för att hantera sociala medier” <https://www.suntarbetsliv.se/forskning/organisatorisk-och-social-arbetsmiljo/larare-4-tips-for-att-hantera-sociala-medier/>

Vetenskapliga publikationer

Andersson Annika, Hedström Karin, Sommar Carl-Johan (2021) "Teachers Falling off the Cliff: Affordances and Constraints of Social Media in School". HICSS 2021.

Andersson Annika & Hedström Karin "Education professionals' management of personal and professional boundaries when using social technologies". New Work & Technology (andra granskningsomgången)

Andersson Annika & Hedström Karin "Same Same, but Different" - Ten Years of Teachers Balancing their Private and Professional Lives On-line". Interactive Learning environments (submitted)

Hedström Karin & Andersson Annika: 10 years of research on social media in schools – an Umbrella review. To be submitted to European Conference of Information Systems (ECIS) 2024.

Externa presentationer

- Presentation på AES Forskardag
- Presentation på CEMAR och Kunskapsmiljön Digitala Transformationer
- Presentation på KFi (Kommunforskning i Västsverige) 24/11 2022

Referenser

- Alshalawi, A. S. (2022). The Influence of Social Media Networks on Learning Performance and Students' Perceptions of Their Use in Education: A Literature Review. *Contemporary Educational Technology*, 14(4).
- Arbetsmiljöverket (2015). Digital arbetsmiljö, Rapport 2015:17.
- Archer-Brown, C., Marder, B., Calvard, T. och Kowalski, T. (2018) Hybrid social media: employees' use of a boundary-spanning technology. *New Technology, Work and Employment*, 33(1), 74–93.
- Aronsson, G. (2018). Gränslöst arbetet – en introduktion, En forskarantologi om arbetsmiljöutmaningar i anknytning till ett gränslöst arbetsliv, Rapport 2018:1, Arbetsmiljöverket, 11–22.
- Ashforth B., Kreiner G. and Fugate, M. (2000) All in a day's work: Boundaries and micro role transitions. *The academy of management review*, 25(3), 472-491.
- Cohen Nicola och Richards James (2015) "I didn't feel like I was alone anymore": Evaluating self-organised employee coping practices conducted via Facebook. *New Technology, Work and Employment*, 30(3), 222–236.
<https://doi.org/10.1111/ntwe.12051>
- Riktlinjer från E-delegationen, Riktlinjer för myndigheters användning av sociala medier. (Version 1.0, 2010-12-30).
- Gillberg, N. (2018). Flexibilitet, tillgänglighet och synlighet i det digitaliserade arbetslivets organisering, Rapport 2018:1, Arbetsmiljöverket, 23–36.
- Gulliksen, J., Lantz, A., Walldius, Å., Sandbland, B. & Åborg, C. (2015). Digital arbetsmiljö. Arbetsmiljöverket, Rapport 2015:17.
- Håkansta, C. & Bergman, A. (2018). Digitaliserad och isolerad: yrkespraktiken i ett mobilt yrke, *Arbetsmarknad och Arbetsliv*, 24(3-4), 7-25
- Internetstiftelsen, 2022. Svenskarna och internet 2022, Internetstiftelsen. <https://internetstiftelsen.se/kunskap/rapporter-och-guider/svenskarna-och-internet-2022/>
- Kreiner, G. E., Hollensbe, E. C., & Sheep, M. L. (2009). Balancing borders and bridges: Negotiating the work-home interface via boundary work tactics. *Academy of management journal*, 52(4), 704-730.
- Mearns, G., Richardson, R. och Robson, L. (2015). Enacting the internet and social media on the public sector's frontline. *New Technology, Work and Employment*, 30(3), 190–208.
- Mellner, C. (2018) Strategier, gränskontroll och ledarskap i gränslöst arbete, I Gränslöst arbete: En forskarantologi om arbetsmiljöutmaningar i anknytning till ett gränslöst arbetsliv, Gunnar Aronsson (red), Arbetsmiljöverket, 37-46.

Nippert-Eng, C. (1996). Calendars and keys: The classification of “home” and “work”. *Sociological Forum*, 11(3), 563-582.

Ollier-Malaterre, A., Rothbard, N.P. and Berg, J.M. (2013), “When worlds collide in cyberspace: how boundary work in online social networks impacts professional relationships”, *Academy of Management Review*, 38(4), 645-669, doi: 10.5465/amr.2011.0235.

Siegert, S. & Löwstedt, J. (2019). Online boundary work tactics: an affordance perspective. *New Technology, Work and Employment*, 34(1), 18-36.

Skolinspektionen (2016). Skolors arbete mot trakasserier och kränkande behandling på nätet, Skolinspektionen.

Smith, T., & Lambert, R. (2014). A systematic review investigating the use of Twitter and Facebook in university-based healthcare education. *Health Education*, 114(5), 347-366.

Tsai, C. W., Shen, P. D., & Chiang, Y. C. (2013). The application of social networking sites (SNSs) in e-learning and online education environments: A review of publications in SSCI-indexed journals from 2004 to 2013. *International Journal of Web-Based Learning and Teaching Technologies (IJWLTT)*, 8(3), 18-23.

Regeringen (2017) Nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet. Bilaga till regeringsbeslut I:1. Utbildningsdepartementet.

Regeringskansliet (2017) För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi. Dnr N2017/03643/D.

Skolverket (2022) Förslag till nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet 2023-2027. Dnr. 2022:1293.

van Zoonen, W. och Rice, R. E. (2017) Paradoxical implications of personal social media use for work. *New Technology, Work and Employment*, 32(3), 228-246.